

Nova srpska politička misao

Beograd, vol. VII, N° 1-2, p. 383-386.

NERMIN VUČELJ OGLED IZ POLITIČKE PATOLOGIJE

Vidosav Stevanović

MILOSEVIC, UNE ÉPITAPHE

Fayard, Paris, 2000, str. 395.

Milosevic, une épitaphe jedna je u nizu knjiga Vidosava Stevanovića, koje su objavljivane u Francuskoj na francuskom jeziku, pošto, po rečima autora, originalni tekstovi nisu našli srbijanskog izdavača spremnog da ih objavi.

Kao i u brojnim drugim dnevničkim zapisima, člancima i analizama, i ovom studijom autor je nastojao da objasni fenomen zvani Milošević, da otkrije uzroke svemu onome što se dogodilo Srbiji u proteklih 13 godina, i naravno, u širem jugoslovenskom okviru. Vidosav Stevanović događaje tumači u svetlu poznatih činjenica, prikrivenih i zapostavljenih podataka; daje sliku socijalnog i političkog života u republikama Druge Jugoslavije i ipsituje uzroke stvaranja određenih političkih i psiholoških struktura, povremeno zalazeći i u istoriju Prve Jugoslavije. Tako smo dobili knjigu koja je delimično i politička mapa monarhističke i republikanske Jugoslavije, ali pre svega politička biografija Miloševićeve vladavine.

Iako prvenstveno pisac, što se pokazuje u lirskim prikazima atmosfere, psihologije mase i duševnih stanja, Stevanović, ipak, nastoji da, kao svedok i učesnik nekih događaja, što preciznije dokumentuje svoje analize.

Da je reč o dobrom analitičaru, govori i podatak da je još pre 11 godina, u tekstu „Telegram srpskim prijateljima“ (*Pogledi*, Kragujevac, 21.12.1990.), zaključio kako je Milošević, nakon tri godine na vlasti, „ostvario tri cilja: 1. ekonomsku propast; 2. političku izolaciju; 3. nacionalnu podelu. U godinama koje predstoje, može da ostvari još tri cilja: 4. raspad Jugoslavije; 5. afrikanizaciju Srbije; 6. građanski rat“.

Ko je Milošević? Vidosav Stevanović kaže da je pokušao da napiše roman o njemu. I to dva puta, ali nije uspeo. Jer, njegov „junak“ jeste čovek bez korena i osobenih znakova, i

izmiče svakoj definiciji. Lakše je reći šta on nije; nije moralista, nije vernik, nije ljubavnik, ne gleda utakmice, ne voli muziku, nije gurman, nema prijatelje, nema kućnog ljubimca, nema hobi, ne putuje, nema detinjstvo, sećanja, ništa od onog što svaki čovek ima, i što svaki državnik podeli u izvesnoj meri sa građanima i svojim biračima: deo privatnog života. On je došao niotkud. Zato je ssevremen. „Milošević vanzemaljac“, rekao je jednom prilikom Mihalj Kertes.

Još 1990. godine, Vidosav Stevanović je uporeživao Miloševića s kraljem Midom koji je postao žrtva želje uslišene od boga Dionisa: sve što dotakne pretvori se u zlato. „Milošević je savremeni Mida, no bez zlatne legende, bez ikakvog urođenog dara. Zauzvrat, dobio je jedan: da sve oko sebe uništi i da svoja razaranja pretvori u novac“ (str.364).

Stevanović na više mesta u knjizi omalovažava duhovne i intelektualne sposobnosti bračnog para Milošević – Marković. On smatra da je, sada već bivši, suveren vrlo prosečnih sposobnosti, da nikakvih talenata i nema, i da je spletom okolnosti došao na vlast, a sve dalje što se događalo, delo je njegove shizofrene prirode. Milošević nije komunikativan, i nikako nije mogao sam da se nametne. Ko je stajao iza njega? Možda stariji brat Borislav koji je bio u tajnoj službi u Moskvi? Miloševića su podržavali staljinisti i slovenofili. SANU je okupljala, tvrdi Stevanović, razočarane komuniste i tvrde nacionaliste, i Akademija je u to vreme već uveliko radila na srpskom nacionalnom programu koji je trebalo da Srbiju postavi u centar Jugoslavije i da u „sledećih četrdeset godina vlada Srbin“, pošto je „jedan Hrvat već vladao četrdeset godina“. Najpre se mislilo na Dobricu Ćosića, kao željenog srpskog vođu, ali se Milošević već bio dobro „namestio“. Inače, ubijeni novinar Slavko Ćuruvija, u emisiji „Slobo i Mira“, televizije BBC, tvrdio je kako je Milošević slučajno odabran za put u Kosovo Polje 1987. godine, i da ni on sam nije bio svestan važnosti događaja, te da mu je prosto izletela „istorijska“ rečenica: Narod niko ne sme da bije!

U prilog ovoj tezi Vidosava Stevanovića o ličnoj Miloševićovoj nesposobnosti da komunicira i da se nametne, dovoljno govori i podatak da je najpre većina članova CK SK Srbije odbila kandidaturu Slobodana Miloševića za mesto predsednika, i da je tek političkim manevrima Ivan Stambolić uspeo da uz glasove predstavnika sa Kosova i iz Vojvodine u ponovnom glasanju dovede Miloševića na čelo Saveza Komunisti Srbije. Milošević je izabran s najslabijom većinom u istoriji ove političke organizacije. Ali ostaje nejasno zašto se Ivan Stambolić uporno zalagao za odbojnog Miloševića, i to autor ove knjige ne rasvetljava. I kako je, nekomunikativan i osrednjih sposobnosti, Milošević uspeo da izvrši puč u državnom vrhu na Osmoj sednici CKSKS 23.9.1987? Ovo poslednje Stevanović objašnjava patologijom „velikog vođe“.

„Taj čovek ima nešto u sebi“, govorili su stalno o „našem Slobi“. Niko nije znao da kaže šta je to „nešto“, jer to nije ni ljudsko ni dobro, zaključuje Stevanović. Njegov prijatelj Dragiša Pavlović, nekada predsednik gradskog komiteta Saveza komunista, koga je uklonio Milošević, rekao je Stevanoviću sledeće: „Ljudi ne znaju šta je u Miloševićevoj glavi. Ja to znam i zato ne mogu da spavam. Smrt, njegova i svih nas, to je ono što zaokuplja njegov duh. On neće otići sam na to poslednje putovanje. Nastojace da sa sobom povuče što više ljudi. Čitav srpski narod, ako ga bude sledio“ (str. 75).

Pozivajući se na teoriju Alfreda Adlera, Stevanović kaže da je kod Miloševića u pitanju kompenzacija nedostatka sigurnosti i kompleksa inferiornosti preko volje za moć koja je uvek nedovoljna. To je težnja da se sve poseduje. Milošević je shizofrenik koji kontroliše svoju neurozu, rekao je svojevremeno jedan grčki novinar.

Totalitarna moć Slobodana Miloševića počivala je na zloupotrebi slobode. Njegova politika zasniva se na obaranju svake logike. Obećanja koja daje treba čitati kao anagrame. Njegov metod je uvek kontra-metod. Odluke su iracionalne. Milošević je izgubio Srpsku Krajinu, koja je mogla da se očuva da se prihvatio plan „Z-4“. Izgubio je Kosovo, koje je mogao da zadrži da je udovoljio interesima u Rambujeu. Traži se od njega *nešto*, a on ne da *ništa*, i na kraju izgubi *sve*. Da li se u osnovi njegovih iracionalnih odluka krije lucidnost ili strah? Da li je to nesvesna želja za srmću koju zaziva, a zatim napusti i odmah žrtvuje sve za šta se najpre borio?

Milošević nije jedina tema knjige u čijem naslovu se nalazi njegovo ime. Čak nije ni uzrok svih naših nevolja, tvrdi Stevanović. Njegova shizofrenija, po Stevanoviću, samo je našla uporište u shizofreniji srpskog naroda. Milošević je našao oslonac u kolektivnom nesvesnom, u predispoziciji da se odbaci realnost i da se obožavaju mučenici. Njegov zločinački pragmatizam izgradio se na epskoj patetici. Vidosav Stevanović, dakle, smatra da srpski narod ima shizofrenu psihologiju i to dokazuje činjenicom što se Kosovski poraz slavi kao moralna pobeda! Ovo, po njemu, ukazuje i na prirodni srpski mazohizam.

Život u Titovoj Jugoslaviji dovodio je do rascepa ličnosti. Život sedamdesetih godina, Stevanović ovako definiše: „Naše misli, naše reči i naša dela nikad se nisu podudarali“ (str. 54). Lažni komunistički ideali samo su verbalno zastupani, a pritom je realnost izgledala sasvim drugačije, i, mada svestan toga, čovek nikako nije smeo da obelodani svoje saznanje. Iz te teskobe shizofrenog položaja čoveka, kolektivno ludilo našlo je put oslobođenja: bio je to srpski nacionalizam.

Krajem 1986, u novinama se pojavio odlomak Memoranduma SANU. Bio je to srpski nacionalni program koji je Ivan Stambolić nazvao „opelom Jugoslaviji“. Vidosav

Stevanović, inače, tvrdi da su dva projekta donela nesreće Balkanu u drugoj polovini 20. veka: velikosrpski i velikoalbanski. Još 1937. nastao je Memorandum (autor je bio Vasa Čubrilović, akademik i istoričar) u kome je izložen projekat etničkog čišćenja Albanaca s Kosova. Novi Memorandum SANU bio je objavljen u novinama bez znanja akademika. Oni su najpre porekli da postoji takav tekst, zatim da postoji samo kao zamisao, a na kraju da nije dovršen. Srpski hegemonizam u ovom tekstu, po Stevanoviću, ogleda se u stavu da su Srbi u svim jugoslovenskim uvek narod, a svi drugi u Srbiji uvek manjine. Drugi narodi sagradiće svoje male države pošto Srbima vrata ono što im pripada. Jovan Rašković je u to vreme tvrdio da su „Srbi oralni narod, a Hrvati analni“, i da „ne može analni narod da vlada oralnim“. A Biljana Plavšić je objašnjavala: „Muslimani su degenerisani Sloveni. Ja to znam, jer sam biolog“. Slikar Milić Stanković je dokazivao kako su Srbi izabran narod, najbolji i najstariji. Preci Grka i Rimljana.

Zašto je nacionalizam tako omanljajući? Zato što, odgovara Stevanović, ne zahteva predznanje, obrazovanje: udara na emocije, nudi identifikaciju, samopoštovanje i slavu bez ličnih zasluga. Srbija je iz socijalizma prešla u komunizam, u trenutku kada je pao Berlinski zid i srušen Istočni blok. Milošević uvek nastoji da očuva maksimum istog. Trebalo je izaći a ostati u komunizmu. Reč „narod“ zamenila je reč „radnička klasa“ na kojoj je počivala čitava marksistička ideologija: to je bilo dovoljno da se zaustavi hod istorije. „Taj čovek ima nešto u sebi!“ Podržavali su ga apsolutno svi: nacionalisti, komunisti, monarhisti, crkva. Prvu su se nadali „vraćanju dostojanstva srpskom narodu“, drugi su u njemu videli pravog komunistu, treći su verovali da će im vratiti monarhiju, a crkva se nadala vraćanju imovine i nekadašnje pozicije u državi. Otkuda to? Još nedefinisana (od 1987. do 1990.) njegova moć, kaže Stevanović, postupa kao ljubavnik: privlači sve što mu je naklonjeno, srodno, blisko.

Milošević je lišen osećanja i ubeđenja. Vlast mu je bila potrebna da hrani svoju shizofreniju. A oslonac je našao u psihologiji mase. Masu treba učiniti poslušnom, pasivnom oteti joj svaku volju. Elias Kaneti psihologiju mase svodi na četiri odlike: 1. masa želi uvek da se uveća; 2. masa gaji ideju jednakosti; 3. masa voli okupljanje; 4. masa želi vođu. Vidosav Stevanović dodaje i petu odliku: masa želi žrtve.

Po Stevanoviću, Milošević nije bio diktator, već „polu-diktator“. On ne progoni protivnike, ne zabranjuje političke proteste. Bolji je lažni parlamentarizam nego jednopartijski sistem. Opozicija je uvek bila poslednja linija odbrane Slobodana Miloševića. On uvek mora da ima anti-blizanca: Tuđmana, Rugovu, Šešelja, NATO. Što se tiče opozicije, ona je uvek uzimala za vođe i saradnike na izborima bivše Miloševićeve saveznike: Panića, Avramovića, Čovića, Perišića. Opozicija nikad nije imala otklon od nacionalizma. Milošević je

opozicionare koristio, potkupljivao, izigravao – kao i zapadne demokratske države koje su dugo u njemu videle „garanta mira na Balkanu“, što je on vešto koristio. Povodom svih balkanskih kriza u poslednjoj deceniji, Evropljani su, zaključuje Stevanović, vodili sholastičku debatu o rešenju problema, a Amerikanci su čekali, pragmatički, da problem postane nerešiv: onda je nastupala „buldožer-diplomatija“.

Mediji su imali presudnu ulogu u svim sukobima: „Rat je bio oružani nastavak dnevnika u 19:30“, piše Stevanović. Pritom, slovenačka i hrvatska propaganda nudile su svetu uspele sliku paralelne realnosti. Muslimanska propaganda nije bila spretna i oslanjala se na stvarne ratne užase i ta preciznost je Zapad držala na odstojanju. Albanska propaganda bila je najbolja: prepustila je Zapadu da ih medijski rodi. Što se tiče srpske propagande, ona je bila najgora: nudila je Zapadu paralelnu stvarnost koju je nametala i svojim građanima.

Vidosav Stevanović zaključuje da će nove balkanske države, nestabilne, nesposobne da opstanu kao takve, opasne za sebe kao i za druge, biti u stalnom međusobnom sukobu. Jedino rešenje, po njemu, bilo bi da se stvore, ne nacionalne, već građanske države, u kojima bi svi građani uživali ista prava. Ove države bi trebalo da budu demilitarizovane i da izvesno vreme budu pod međunarodnom kontrolom. Takav projekat, smatra Stevanović, bio bi bolji i isplativiji od svih koje je Zapad do sada predložio.